

Առաքել Սիւնեցի. Ազամգիրք: Հատարակեց Վ. ՄԱՐՏԻՉ
ՊՈՏՈՒՐՆԱՆ, Վենետիկ 1907, էջ ԺԶ+332:

Գեղեցիկ ձեռնարկութիւն մըն է միջնա-
գրեան հայ բանաստեղծութեանց բնական
հրատարակութիւնն, որ Վենետիկի Միկթարեան
Մեծ. Հ. Պոտուրեանի անխնդ գործունէութեան
շնորհիւ կը յառաջանայ: Հ. Պոտուրեան
որ արդէն ծանօթ է իւր հմայից նման հրա-
տարակութիւններով, ներկայումս կը հրատարա-
կէ Առաքել Սիւնեցու տաղաչափեալ Ագամ-
գիրքը, որ կը կազմէ Գ. Հատարն «Ժանգարան
հին եւ նոր պարութեանց», «ի յիշատակ
Մկրտիչ Էմիլի» հրատարակութեան շարքին:

Առաքել Սիւնեցու այս գործն առաջին
անգամ չէ որ կը ծանօթանայ, արդէն կրկին
պապարկութեամբ ըլլա տեսած էր ի Վ. Պոլիս
1721ին եւ 1799ին, սակայն ինչպէս կը
նկատէ հրատարակին «այդ հին պապարու-
թիւնը գծախտաբար պակասաւոր է, եւ շատ
տեղ փոփոխուած (անշուշտ տպագրողէն) եւ
գարձեալ» հոն կը պահի ամբողջ երկրորդ
գիրքը: Իրոց այս վիճակին մէջ աւելորդ չէր
յամենայն դէպս «երկրորդ պապարկութեամբ...
կենդանացնել զայն»: Սիւնեցի իւր Ագամ-
գիրքով կը նկարագրէ տաղաչափօրէն նախա-
ծնողաց սկզբնական երջանիկ եւ յետոյ անկեալ
վիճակը. նաեւ ընելով խորհրդական համեմա-
տութիւն մը Ագամայի՝ քրիստոսի եւ Եւայի՝
Ս. Կուսին հետ, իրեն առաջնորդ ունենալով
բաց ի Ս. Գրքէն նաեւ Ագամայ եւ Եւայի
անուամբ շրջող տնօրէնք՝ Ագամգիրքն, որ
Զ-ի դարուն արդէն հայերէնի թարգմանուած
էր. Ագամգիրքը երեք բնագիր կը ներկայացընէ
հոս. երեքն ալ տարբեր իրարմէ, բայց նոյն
բովանդակութեամբ. ինչպէս կը գիտէ հրա-
տարակին՝ Առաքել երեք անգամ խմբագրած
է նոյն նիւթն, ումն անգամուն նորանոր յաւե-
լումներով եւ զեղչումներով: Առաջին խմբա-
գրութիւնն է ներկայ հատարի Գ. գիրքը (էջ
275—327) գրուած 1401ին. երկու տարի
ետը գրած է երկրորդը (էջ 237—272)
1403ին: Այս երկրորդ գիրքը ամէնէն հա-
մառօտն է, որուն վրայէն խմբագրած է առաջին
գիրքը (էջ 1—232) գրուած մի եւ նոյն տարի
ըստ յիշատակարանին: Առաջին գիրքը ամէնէն
ընդարձակն է վառն զի կը տեսնուի որ «եր-
կրորդ գրքին իմաստը ընդարձակելով եւ ճա-
պողելով եւ մի եւ նոյն իմաստը երկու երեք
անգամ կրկնելով... կ'աւարտէ» ենն Մեծ.
Հ. Պոտուրեան հակիրճ յառաջաբանէ մ'ետքը,

որ կը խօսի նաեւ առաջին Ագամգիրք կրկին
խմբագրութեան վրայ, կ'անցնի (էջ Ժ—ԺԲ)
տեղեկութիւն տալ մեզի Ա. Ագամգիրք հրա-
տարակութեան համար գործածած ձեռագրաց
վրայ՝ թուով 10: Յիշատակե՛ք միայն Ա. օրի-
նակը գրուած 1475ին, Ամսափա, որ ամենա-
հինն եւ հատարեալ օրինակն ըլլալով հրա-
տարակութեան հիմ առնուած է. մէկալ ձեռա-
գիրները աւելի յետագոյն ժամանակի գրչու-
թիւնը են, որոնց վրայ մանրամասն պիտի խօսուի
այլուր: Այս երեք խմբագրութիւններէն եր-
կրորդն ամէնէն հազուագիւտն է ձեռագրաց
մէջ, վասն չի ինչպէս կը գիտէ Մեծ. հրա-
տարակին Վենետիկ ճոխ մատենադարանին մէջ
երեք օրինակ միայն կրցած է գտնել, որոնց
հնագոյնն կը գտնուի Ագամգիրք լիակատար
օրինակին մէջ գրուած 1475ին, ինչպէս վերը
յիշեցնել: Մեր Կատենագրարանի թ. 381 Ագամ-
գիրք ձեռագիր օրինակն գրուած ԺԶ—ԺԷ
դարուց մէջ չունի այս երկրորդ գիրքը:

Ընդհանրապէս բովանդակ գործն ինա-
մեալ հրատարակութիւն մըն է, համեմատու-
թեամբ ձեռագրաց, որոնց ընթերցումաց
տարբերութիւնները նշանակուած են մի առ մի,
ցանկալի էր շուտով տեսնել Սիւնեցուց տա-
ղերու հատարն, որ արդէն ընդ մամով կը
թուի:

Զ. ԽՈՐՈՒՄՆԱՆ — Ընթացք Թուաբանութեան, Նախա-
կըթաբանութեան համար (Ա. եւ Բ. տարբ.) պոլս.-հոթ.
Զ. Խորոսնանի, Կ. Պոլիս 1908, էջ 167:

Գոր ըլլա տեսաւ Զ. Խորոսնանի հեղինա-
կած պատկերազարդ ընթացք Թուաբանութեան
տնուն 157 էջ պարունակող գառագիրքը, որ
նախակրթարանի Ա. եւ Բ. տարիներուն համար
պատրաստուած է եւ կը սորվեցընէ համարնը,
չորս գործողութիւն, ասանորդական եւ հաստ-
րակ կոտորակ ու կու այս երկրաչափական քա-
նի մը ծանօթութիւններ:

Սոյն գիրքն՝ ինչպէս արդէն հեղինակը
յառաջաբանին մէջ կ'ըսէ, առաջնորդ ունեցած
է լէյսէնի Թուաբանութիւնը՝ որ իւր գիւրաւոյց
եւ գիւրմալներէ մեթոդին համար ամենուն
կողմէ գնահատուած եւ մինչեւ հիմայ գաղղիւ
հրատարակուածներուն մէջ իրաւամբ լրագոյնը
դատուած է:

Ահա սոյն լէյսէնի Թուաբանութեան լաւ
յատկութիւնները շատ քիչ կը նշմարուին
նաեւ Խորոսնանի Թուաբանութեան մէջ եւ